

RIZIK

Sabri AKPOLAT

I- Konunun Plânı

1. Rızık Kavramı
2. Rızık Veren Allaktır.
3. Helal Rızık Yememin Önemi
4. Haram Rızıktan Sakınmak
5. Rızık- Tevekkül İlişkisi
6. Helal Rızık- İman İlişkisi
7. Helal Rızıkın Duanın Kabulüne Etkisi
8. Rızıkın Bereketlenmesine Vesile Olan Ameller

II- Konunun Açılımı ve İşlenişi

Önce rızık kavramı üzerinde dururuz. Sonra, Yüce Allah'ın “ Rezzâk” ismini açıklar, rızıkın yalnız O'na isnad edilebileceğini vurgulayarak konumuzu genişletmeye başlarız. Daha sonra şu hususları sırasıyla, açıklamalar yaparak anlatmaya çalışırız:

1-Herkes kendisi için takdir edilen rızıkı yer. Bir kimse ne kadar kazanırsa kazansın yiyeceği miktar sınırlıdır. Bu sebeple, bir mümin kazandıklarından ihtiyaç fazlasını ihtiyaç sahiplerine vererek manevî rızık (ahiret azığı) kazanmaya çalışmalıdır.

2-Ahirete inancı olan, hesaba çekileceğinin idraki içinde bulunan bir müminin haram rızık kazanmaya çalışması düşünülemez. Bu büyük bir gaflettir ve iman zafiyetidir.Bu sebeple ahiret inancımızı bir daha gözden geçirmeliyiz.

3-Kulun haram rızık elde etmesine Allah'ın rızası yoktur.

4-“Yeryüzünde hiçbir yürüyen canlı yoktur ki, rızıkı Allah'a ait olmasın.”¹ ayetinden anlaşılması gereken mana şudur: Yeryüzünde yaşayan -insan dahil- bütün canlıların rızıkını taksim eden ve canlılara ulaşması için vesileler, sebepler yaratan Allah'tır.Canlılar, -avlanmak, çalışmak vs. suretiyle- o sebeplere, vesilelere sarılarak kendileri için takdir edilmiş olan o rızıkın peşine düşer ve onu elde eder.Hiç kimse, bu dünyada

1 Hud,11/6

eline geçenin, sırf kendi kabiliyeti, gücü, ekonomik zekâsı ve girişimci ruhunun neticesi olduğu anlayışına kapılmamalıdır.²

5-“Rızkı dilediğine daraltan ve dilediğine genişleten”³ Yüce Allah, bize şer ve olumsuzluk gibi gelen her olayda imanımızı, sabrımızı ve sebatımızı denemekte; sözümüzde ve amelimizde samimi olup olmadığımızı bizzat kendi kendimize göstermektedir.

6-Allah Tealâ kullarına asla zulmetmez. O’nun, rızığımızdan biraz eksiltmeyle bizi samimiyet testine tabi tutması -hâşâ- asla zulüm olarak vasıflandırılmamalıdır. Eğer olaya böyle bakıyorsak, imtihanın, imanın, ahiret inancının bizim için ne ifade ettiğini yeni baştan gözden geçirmemiz gerekiyor demektir.

“Her nefis ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olmak üzere şer (gibi gelen şeyler)le ve hayır (gibi gelen şeyler) ile deneriz. (Sonunda) bize döndürüleceksiniz.”⁴ ayeti, hayrın ve şerrin olayların bize görünen yüzünden ibaret olmadığını, bize hayır gibi gelen bir şeyin, imtihanı kaybetmemize sebep olarak bizim için zararlı bir sonuca yol açabileceğini; keza bize şer gibi gelen şeylerin de, imtihan şuurunun verdiği sebat ve direnç sonucunda bizim için hayırlı kapılar açılmasına sebep teşkil edeceğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

7-Duada günah ve haram ile akraba ile ilgiyi kesecek bir husus istenmemelidir.

8.Berekete sebep olan amellerin bazıları şunlardır:

1.Kur’an okumak⁵

2.Takva ve İman⁶

3.Yemekten önce ve sonra elleri yıkamak.⁷

4.Sahur yemeği yemek⁸

5. Hamd ve şükrün çokça yapılması⁹

6.Allaha gerçek anlamda tevekkül etmek¹⁰

7.Namaz kılmak¹¹

2 Hicr,15/19-21

3 Bakara,2/245

4 Enbiya21/35

5 En’am,6/ 92

6 A’raf, 7/96

7 Ebû Davud, Et’ime, 11(IV,136)

8 Buhari, Savm, 20 (II,232)

9 İbrahim,14/ 7

10 Tirmizi, Zühd,33 (IV,573)

8.Selâm vermek.¹² Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'de evlere girildiğinde, Allah katından bereket, selâmet ve güzellik dileyerek selâm verilmesi öğütlenmektedir.¹³

9.Ticarette alıcı ve satıcı, dürüst davranarak birbirlerine yalan söylememek ve birbirlerini aldatmamak.¹⁴ Peygamberimiz: “(Sırf malı satabilmek için) yemin etmek, malı tüketir, bereketi yok eder.” Buyurmuşlardır.¹⁵

10.Yemeği israf etmemek.¹⁶ Aynı maksatla, “Bereket yemeğin sonundadır.” buyurmuşlardır.¹⁷ Ayrıca Peygamberimiz : “Allah bir kimseye yemek nasip ettiği zaman, o kimse (başlamadan önce), ‘Allah’ım! Bize bu yemeği bereketli kıl ve bize bundan daha hayırlı rızık ver.’ Diye dua etsin. Allah bir kimseye süt içmeyi nasip ettiği zaman da o kimse ‘Allah’ım! Bize bu sütü bereketli kıl ve bize daha çok süt ver.’ diye dua etsin. Çünkü süttten başka bütün gıdaları içeren başka bir besin bilmiyorum.” buyurmuştur.¹⁸

III- Konunun Özet Sunumu

Sözlükte "azık, yenilen, içilen ve faydalanılan şey" anlamına gelen rızık, terim olarak, "Yüce Allah'ın, canlılara yiyip içmek ve yararlanmak için verdiği her şey" diye tanımlanır. Bu tanıma göre rızık, helal olan şeyleri kapsadığı gibi, haram olanları da kapsamaktadır.

Rızık konusunda şu temel prensipler benimsenmiştir:

1.Yegane rızık veren Allah Teala'dır. Kur'an'da, "Yeryüzünde yürüyen her canlının rızkı, yalnızca Allah'ın üzerindedir..."¹⁹ buyurularak, tüm canlıların rızkını verenin Allah olduğu bildirilmiş, bir başka ayette de O'nun, dilediğine bol rızık verip, dilediğinin rızkını ise daralttığı ifade edilmiştir.²⁰

2.Rızıkı yaratan ve veren Allah Teala'dır. Kul, Allah'ın evrende geçerli tabii kanunlarını gözeterek çalışır, çabalar, sebeplere sarılır ve rızık kazanmak için tercihlerde bulunur. Allah da onun bu tercihi ve çabasına göre rızkını yaratır. Allah'ın yegane rızık veren olması, tembellik yapmayı,

11 Tâ Hâ, 20/132

12 Muvatta, Selâm, 2 (II,959)

13 Nur, 24/61

14 Buhari, Büyü', 19 (III,2)

15 Buhari, Büyü' 26 (III,12)

16 Müslim, Eşribe, 133-135 (II,1606)

17 Ahmed b. Hanbel,Müsned,I/293

18 İbn Mace, Et'ime, 35 (II,1103)

19 Hud 11/6

20 Şûra 42/12

çalışmamayı, yanlış bir tevekkül anlayışına sahip olmayı gerektirmez. Kazanç için, meşru yollardan gerekli girişimde bulunmak kuldan, rızık yaratmak ise Allah'tandır.

3.Haram olan bir şey, onu kazanan kul için rızık sayılır. Fakat Allah'ın haram olan rızık, kulun kazanmasına rızası yoktur. Bir ayette, "Artık Allah'ın size verdiği rızıktan helal ve temiz olarak yiyin..."²¹ buyurularak, helal yenilmesi emredilmiş, haram yasaklanmıştır.

4.Herkes kendi rızıkını yer. Bir kimse başkasının rızıkını yiyemeyeceği gibi, başka biri de onun rızıkını yiyemez.

IV- Konu İşlenirken Başvurulacak Bazı Ayetler

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ²² وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ²³
إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ²⁴

Bakara, 2/172, 212,254; Âl-i İmrân, 3/27,37; Mâide, 5/88,114; En'am, 6/142, 151; Araf, 7/160; Yunus, 10/31,59; Hûd, 11/88; Ra'd, 13/26;14/37; Hicr, 15/20; Nahl, 16/71-72,114; İsrâ, 17/30-31, 70; Tâhâ 20/131-132; Nûr, 24/38; Kasas, 28/57, 82;Ankebût, 29/16,17,60,62;

Rûm, 30/23,37,40,46; Sebe', 34/24,36, 39;Yâsîn,36/47; Mü'min,40/64; Câsiye, 45/12; Zâriyât, 51/22-23,56-58; Cum'a, 62/9-10; Talâk,65/ 2-3; Mülk, 67/15,21; Müzzemmil,73/7,20

V- Konu İşlenirken Başvurulacak Bazı Hadisler

لَوْ تَوَكَّلْتُمْ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ، لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَعْدُو خِمَاصاً وَتَرُوحُ بِطَاناً

"Siz Allah'a hakkıyla tevekkül edebilseydiniz, sizleri de, kuşları rızıklandığı gibi rızıklandırırdu: Sabahleyin aç çıkar, akşama tok dönerdiniz."²⁵

21 Nahl 16/114

22 Hud,11/6

23 Bakara,2/57

24 Zariyat,51/58

25 Tirmizî, Zühd, 33, (IV,573)

قَالَ مَا أَكَلُ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ
السَّلَامُ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ

○(Adem oğullarından) hiç kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir taamı asla yememiştir. Allah'ın peygamberi Dâvud aleyhisselâm elinin emeğini yedi."²⁶

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى طَيِّبٌ،
يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا. وَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ. فَقَالَ تَعَالَى: يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ
كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَعَمَلُوا صَالِحًا. وَقَالَ تَعَالَى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا
رَزَقْنَاكُمْ. ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ، يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ، يَا رَبِّ،
وَمَطَعُمُهُ حَرَامًا، وَمَشْرَبُهُ حَرَامًا، وَمَلْبَسُهُ حَرَامًا، وَعُذِي بِالْحَرَامِ فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ .

Hız. Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: "Resulullah (a.s) (bir gün) şöyle hitap ettiler: "Ey insanlar! Allah Teala tayyibtir, tayyibten başka bir şey kabul etmez. Allah'ın mü'minlere emrettiği şeyler, peygambere emretmiş olduklarının aynısıdır. Nitekim Allah Teala (peygamberlere):"Ey Peygamberler, temiz olanlardan yiyin de salih amel işleyin" (Mü'minun,23/51) emretmiş, mü'minlere de:"Ey iman edenler, size rızık olarak verdiklerimizin temizlerinden yiyin" (Bakara,2/172) diye emirde bulunmuştur."Sonra seferi uzatıp, saç başı dağınık, toztoprak içinde kalan ve elini semaya kaldırıp: "Ey Rabbim, ey Rabbim" diye dua eden bir yolcuyu zikredip, dedi ki:"Bu yolcunun yediği haram, içtiği haram, giydiği haramdır ve (netice itibariyle) haramla beslenmektedir. Peki böyle bir kimsenin duasına nasıl icabet edilir?" buyurdular." ²⁷

عَنْ أَبِي الْمُتَوَكَّلِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَدْعُو
بِدَعْوَةٍ لَيْسَ فِيهَا إِثْمٌ وَلَا قَطِيعَةٌ رَحِمَ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ بِهَا إِحْدَى ثَلَاثٍ: إِمَّا أَنْ تُعَجَّلَ لَهُ
دَعْوَتُهُ وَإِمَّا أَنْ يَدَّخِرَهَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ وَإِمَّا أَنْ يَصْرِفَ عَنْهُ مِنَ الشُّؤْمِ مِثْلَهَا قَالُوا إِذَا نُكِّرَ قَالَ
اللَّهُ أَكْثَرَ.

Ebü'l Mütevekkil'in Ebu Saîd el- Hudrî'den rivayet ettiğine göre Nebi (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:" Yeryüzünde bir müslüman Allah'tan bir şey dilerse, günah bir şey istemediği veya akrabası ile ilgisini kesmeyi arzu

26 Buhârî, Büyü,15 (III,9)

27 Müslim, Zekat, 65, (I,703)

etmediği sürece Allah ona üç şeyden birini verir: Ya dileğini hemen yerine getirir veya ahirete saklar ya da ona vereceği şey kadar bir kötülüğü kendisinden giderir.” Orada bulunanlardan biri:

O takdirde biz Allah’tan çok şey isteriz, deyince, Hz. Peygamber (a.s):
“Allah’ın lütfu dilediğinizden daha çoktur” buyurdu.²⁸

Rızıkla İlgili Özlü sözler

“Eğer Ademoğlunun gönlü rızka olduğu kadar, rızkı verene de bağlı olsaydı, makamda melekleri geçerdı.”

“Gizli ve kendini bilmez bir nutfeye halindeyken dahi Allah seni unutmadı. Sana ruh, akıl, idrâk, güzellik, söz, tedbir, fikir ve zeka verdi. Omuzlarına iki pazu yerleştirdi, eline on tane parmak dizdi. A himmetsiz, şimdi mi rızkını unutacak sanıyorsun.”²⁹

VI- Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

TDV.İslam Ansiklopedisi “Bereket”, “ İman” maddeleri

İslam Ansiklopedisi,”Rızık” maddesi

Tevekkül ve Rızık, Yakup Üstün, Diyanet İlmî Dergi, c.10,sayı.114-115, s.414,yıl.1971.

Kelam, Şerafettin Gölcük, Süleyman Toprak, Konya,1991,s.252-254

Nurettin Sâbunî, Matüridiyye Akaidi,terc. Bekir Topaloğlu, Ankara,1979

Rızık Anahtarları ve Tevekkül, Mustafa Utku,İstanbul,2001

Kaza-Kader:Hayır,Şer,Rızık,Ecel ve Tevekkül, M. Kenan ÇIĞMAN, Ankara,t.y.

28 Ahmed b. Hanbel,Müsned, III,18

29 Şeyh Sadî, Gülistan, s.248-249